

Потписивањем уговора о продаји НИС-а и градњи складишта Банатски двор и гасовода Јужни ток Србија је обезбедила своју енергетску будућност и ојачала геостратешки положај, док је Русија начинила још један важан корак ка остварењу пројекта гасовода Јужни ток. Уговор са Србијом био је последњи који је 2008. године Гаспром потписао са балканским земљама, а да би траса била комплетна, потребно је потписати споразуме са Мађарском, Словенијом и Аустријом. Гасоводи Јужни и Северни ток, који треба да директно повеже Русију и Немачку, тренутно су један од приоритета Гаспрома и руског државног врха, али се руска страна не зауставља само на томе, већ настоји да још више јача своју улогу у централној Азији [1](#), док пружа руку и ка извориштима гаса на Блиском истоку и у северној Африци. Гаспром је 13. јула ове године потписао споразум о стратешком партнерству са иранском државном компанијом НИОЦ

[2](#), док је за време Путинове посете Либији у априлу ове године потписан споразум о формирању заједничке компаније Гаспрома и националне нафтне корпорације Либије.

[3](#) Такође, према недавним вестима Гаспром је ангажован и у преговорима о испоруци гаса из Нигерије преко Сахаре, а у складу са офанзивном руском енергетском политиком, у Москви је недавно Форум извозника гаса претворен у формалну организацију, на челу са генералним секретаријатом смештеним у Катару, чије земље чланице поседују 2/3 светских резерви гаса.

[4](#)

Набуко поново актуелан

Офанзивна енергетска политика Русије већ дуже време изазива критике Запада, посебно САД, али је рат у Грузији допринео да се и у ЕУ све јаче чују захтеви за „диверзификацију извора“ и „енергетску независност од Русије“. У складу са тим, ЕУ је 13. новембра усвојила План енергетске безбедности, који дефинише заједничку енергетску политику земаља чланица ЕУ, чији је главни циљ избегавање руског гасног монопола. [5](#) За остварење овог плана ЕУ је спремна да до 2030. одвоји чак два милиона евра, а од шест тачака програма за енергетску будућност Европе, три се односе на Русију. У Плану је истакнуто да ЕУ најпре жели да развије сопствени јужни гасни коридор (Набуко) који ће користити каспијске и евентуално блискоисточне

изворе. Друга тачка је комплетирање медитеранског енергетског прстена, који ће из тог региона снабдевати Европу струјом и гасом, развијати и енергију сунца и ветра и проширити постојећу сарадњу са Либијом и евентуално Ираком. Трећа тачка планира развој и интеграцију заједничких гасних и електроенергетских капацитета земаља централне и југоисточне Европе, а као „апсолутни приоритет“ предвиђено је и повезивање Естоније, Летоније и Литваније са европским енергетским мрежама, као и њихово повезивање са постојећим гасним рутама из Норвешке и Медитерана.

ЕУ је такође предвидела и формирање новог гасног конзорцијума за допремање гаса из каспијског региона. Ради реализације овог пројекта у припреми је стварање Каспијске енергетске корпорације (ЦДЦ), која ће имати подршку Европске инвестиционе банке. Циљеви компаније били би куповина гаса, истраживање, нова производња и изградња гасовода. ЦДЦ би требало да обезбеди ЕУ јачу позицију према снабдевачима гасом из каспијског региона, као и да буде потврда да ће гасовод Набуко заиста бити реализован. Поред тога, Планом је предвиђено да приликом куповине енергената од Русије ЕУ наступа као јединствен купац, пошто је Русија у досадашњим преговорима са земљама чланицама настојала да их међусобно супротстави и преговара са сваком земљом посебно, чиме је успешно јачала своју позицију.

У плановима ЕУ тренутно је поново најактуелнији гасовод Набуко, упркос знатном повећању цене градње, што потврђује и изјава Чешке, садашњег председавајућег ЕУ, која је већ истакла да је Набуко „политички неопходан пројекат“. Изградња овог гасовода међутим увелико касни, а питање је у којој мери ће надолазећа економска криза утицати на реализацију. Основни проблем са Набуком је и даље недостатак гаса, пошто готово целокупну количину средњоазијског гаса сада купује Русија, која са земљама попут Туркменистана има дугорочне уговоре. Званичници ЕУ због тога последњих месеци грозничаво обилазе евентуалне снабдеваче, посебно Азербејџан и Туркменистан (без чијих извора ће Набуко бити дефинитивно неостварив), у покушају да осигурају залихе за будући гасовод. С тим циљем је, поред осталог, 20. новембра 2008. у азербејџанској престоници Баку одржан самит који је окупио представнике Европске комисије, на челу са комесаром за енергију Андрисом Пијелбагсом, и представнике САД, балтичких земаља, Пољске, Румуније, Мађарске, Бугарске, Турске, Грузије и Украјине. На самиту је усвојена декларација која подржава диверзификацију праваца извоза нафте и гаса из овог региона, коју међутим нису потписали Казахстан и Туркменистан, који готово у целости зависе од руске инфраструктуре (на шта је свакако утицао притисак Русије, која је демонстративно одбила да пошаље делегацију на овај скуп). Средином новембра из Лондона је саопштено да аустријски ОМВ преговара са британским БП и холандским „Ројал Дач Шелом“ о куповини природног гаса из Азербејџана, док је ЕУ почетком децембра активирала преговоре са Туркменистаном везане за директне испоруке гаса, без посредника. Поред тога, као важан снабдевач за Набуко планиран је Египат, са којим је 2. децембра 2008. потписан меморандум о разумевању, као оквир за будућу широку сарадњу у погледу нафте, гаса,

електричне и соларне енергије. Циљ ЕУ је да се трансарапски гасовод, који тренутно иде од Египта до Сирије и који ће бити продужен до Турске и Ирака, повеже са будућим гасоводом Набуко.

Став да су Јужни ток и Набуко комплементарни изгледа да има све мање заговорника. У последње време у ЕУ је све присутнија теза да су ови пројекти супротстављени, и да је за ЕУ приоритет развој сопствених рута. Односи ЕУ и Русије у области енергетике сада прелазе у фазу "гасних игара без граница" (како их је назвао лондонски Гардијан), које ће највероватније трајати годинама, посебно ако се узме у обзир да обе стране рачунају на исте изворе из средње Азије и планирају сарадњу са истим земљама Блиског истока и северне Африке. Могло би се рећи да су заинтересоване стране сада у фази борбе за утицај у државама које продају гас и државама кроз које предвиђени гасоводи треба да прођу. Док на пример ЕУ настоји да оствари диверзификацију извора, Русија врши значајан притисак на средњоазијске земље, посебно Туркменистан [6](#)

, да се одупру тим позивима. Заговорници Набука добили су још један аргумент најновијим руско-украјинским сукобом, али су енергетски односи ЕУ и Русије сувише комплексни да би дошло до јачег заостравања. Много јачи притисци долазе од САД, посебно после рата у Грузији, које не само што фаворизују Набуко и показују резерве према Јужном току и Северном току, већ врше и отворен притисак на земље које су потписале аранжмане о изградњи гасовода са Русијом.

На пример, амбасадор САД у Шведској Мајкл Вуд у чланку објављеном у септембру 2008. у дневнику Свенска дагбладет позвао је Стокхолм да „пажљиво размотри“ план о учешћу у конзорцијуму за градњу Северног тока. Амбасадор је поновио оптужбе против Русије, навео да Шведска треба да буде „лидер“ у напорима ЕУ да се смањи енергетска зависност од Русије и препоручио јачање напора на изградњи Набука. Писмо амбасадора САД изазвало је оштре реакције Берлина и званичан протест немачког министра спољних послова амбасади САД због покушаја притисака на Шведску, али према писању Шпигла, који преноси изјаву неименованог извора из немачког министарства спољних послова, дипломате САД већ дуже време раде иза сцене са циљем спречавања градње Северног тока. [7](#)

Обарање балканских влада?

С обзиром на то да се САД нису либиле да врше притисак (и у јавности и иза кулиса) на Шведску због Северног тока, није тешко претпроставити колики и какав притисак су

трпеле земље Балкана кроз које треба да прође Јужни ток, посебно пошто су споразуми са Русијом у Грчкој и Бугарској дочекани готово са еуфоријом. САД нису задовољне када виде како Русија оснажује своје присуство на Балкану, док би доминацију Русије у снабдевању гасом, а тиме и њен стратешки положај у овом региону гасовод Јужни ток буквално зацементирао. САД су због тога пре потписивања уговора о градњи гасовода у Бугарској изражавале своју „посебну забринутост“ због одлуке Бугарске да приступи споразуму са Гаспромом и покушале да убеду власти у Софији да се повуку из пројекта са Русијом. Приступање Грчке Јужном току такође је изазвало јавна упозорења америчких званичника, док је влада Грчке званично морала да саопштава да њене везе са САД нису угрожене. У Србији се такође све до скоро водила права медијска битка око споразума, која се још није стишала. Балканске земље су ипак потписале уговоре о градњи Јужног тока и сада се чека реализација. Питање је, међутим, да ли ће се противници Јужног тока помирити са својим поразом. Неке индиције и недавни догађаји у Бугарској, Русији и Србији говоре да неће и да је на пролеће могућа промена влада у Бугарској и Грчкој. Поводом овог питања занимљиво је навести анализу недељника Нова Европа, у којој се наводи да је окретање Грчке и Бугарске Русији и потписивање уговора о Јужном току изазвало реакцију Европске комисије, која је под притиском Вашингтона донела одређене одлуке усмерене ка дискредитацији и промени тамошњих влада.

8

Европска комисија је наине недавно донела одлуку да не обнови акредитацију две бугарске агенције које су управљале средствима из програма ФАРА због неуспеха земље у борби против корупције. ЕК је овим предузела незабележен корак против једне чланице ЕУ, а као резултат ове одлуке Бугарска је неповратно изгубила 220 милиона евра, са могућношћу губитка још 340. Одлука ЕК је непријатно изненадила политичаре из бугарске владајуће коалиције, који су, попут премијера Сергеја Станишева, изражавали разочарање и став да је одлука ЕК неправедна. Комесар за приширење Оли Рен је у образложењу ове одлуке навео да реформе које је Бугарска спровела нису донеле опипљив напредак у управљању новцем, али, према анализи недељника Нова Европа, Бугарска се већ дуже време налази на нишану Европске комисије и њеног председника Мануела Бароза не толико због раширене корупције (која је уосталом раширена у великој мери и унутар осталих чланица ЕУ, као и саме бриселске администрације), већ и због тога што се окренула Русији и своју шансу види у пројектима Јужни ток и Бургас–Александропулос. Према тој анализи, циљ казне за Бугарску је да се покаже да је садашња влада Сергеја Станишева неспособна да се избори са корупцијом и да не може да се прилагоди ЕУ стандардима. Недостатак новца, и то управо пред надолазећу економску кризу, требало би да допринесе и порасту тензија у бугарском друштву, а све би то требало да изазове пораз владе на предстојећим парламентарним изборима. Нова влада би онда од стране ЕК требало да буде дочекана раширених руку, новац би опет пристизао, али, према писању Нове Европе

, нова влада би требало да напусти пројекте гасовода са Русијом. Избори у Бугарској ће показати колико је ова анализа тачна, али је свакако занимљиво навести реаговање бугарске десничарске опозиције на одлуку ЕК, која је већ позвала на оставку владе и

Пише: Младен Ђорђевић
четвртак, 08 јануар 2009 12:02

превремене изборе, са тезом да се у тренутку економске кризе Бугарска удаљава од европских вредности у економском, социјалном, па чак и моралном плану.

[9](#)

Недељник Нова Европа наводи да се сличан сценарио тренутно одвија и у Грчкој, која иначе већ осећа последице економске кризе. Према истој анализи, влада Костаса Караманлиса, која је ионако суочена са бројним привредним и социјалним проблемима, нарочито након потписивања споразума о Јужном току је изложена казним мерама појединих одељења Европске комисије, посебно оног за пољопривреду. У исто време влада је изложена сталним нападима опозиционих медија, док се поједине коруптивне, или љубавне афере, користе пре свега да се њен имиџ сроза што је могуће више. Према истом извору, у фебруару 2009. године следи још један јавни скандал везан за Министарство економије.

Протести који су недавно потресли Грчку, и који су према проценама изазвали штету од око 200 милиона евра, такође су изазвали захтеве за нове изборе, које је затражио лидер ПАСОК-а Јоргос Папандреу. Даљи развој догађаја ће такође показати колико је тачна претпоставка о плану обарања актуелне владе у Грчкој, којој редован мандат истиче тек у септембру 2011, а која иначе у садашњем парламенту има већину од само једног посланика – 151 од укупно 300. Да би избегао превремене изборе и учврстио свој положај, премијер је најавио реконструкцију владе, а према последњим анкетама партија премијера Караманлиса Нова демократија би у овом тренутку највероватније претрпела пораз. Око 80 одсто грађана сматра да се влада није добро снашла у недавним немирима, а важно је напоменути да насиље у земљи није потпуно утихнуло. С времена на време левичарске групе изазивају различите инциденте, попут напада на банке и државне чиновнике, док је, рецимо, 5. јануара у нападу аутоматским пушкама у центру Атине рањен један полицајац. Влада сада за зебњом очекује да ли ће се протести наставити. У исто време значајно је приметити да везе са Русијом јачају. Тако је 3. јануара ове године објављено да ће руски носач авиона „кузњецов“ одржати овог месеца војну вежбу у грчком ваздушном простору у близини острва Родос. То је прва вежба коју ће руски бојни брод извести у једној држави чланици НАТО, а у операцији ће учествовати и борбени авиони „сухој“ 25 и 33 и хеликоптери „камов“.

И Грчку и Бугарску изгледа чека бурна година, а није искључено да се у ове две земље, које унутар ЕУ важе за чврсте савезнице Русије, промене владе, што би могло да доведе и до нових енергетских приоритета. Што се Србије тиче, владајућа коалиција је за сада преживела удар Млађана Динкића, изведеног одмах након потписивања споразума са Русијом. Иначе, у анализи недељника Нова Европа није наведено да ли и нас чека сценарио који је изгледа спремљен за Бугарску и Грчку.

1. Почетком јула 2008. руски председник Дмитрије Медведев и шеф Гаспрома Алексеј Милер обишли су три бивше совјетске азијске републике Азербејџан, Туркменистан, Казахстан, с циљем учвршћивања доминантног положаја Русије у испорукама гаса из централне Азије. [^] 2. Поред осталог, уговор предвиђа стварање заједничке компаније, која би реализовала пројекте у Русији и самом Ирану на пољима Јужни Парс, као и у трећим земљама Јужне Америке и Азије. Објављено је да ће у развој иранских налазишта у Јужном Парсу бити укључена и трећа страна, а извори наводе да ће то највероватније бити Турска, која је већ изразила спремност за инвестиције (поводом тога у августу 2008. Турску је посетио ирански председник Ахмадинеџад, што је први пут да је ирански лидер посетио земљу чланицу НАТО), док се у исто време на западне компаније, најпре Тотал, врши притисак да напусте Иран.

[
^
-
]

3. Након узвратне посете премијера Либије Москви објављено да ће две земље сарађивати у сектору нафте и гаса не само у Либији, већ и у трећим земљама, попут Алжира. Поред тога, Гаспром се у Либији укључио и у истраживачке пројекте свог партнера, италијанског Енија.

[
^
-
]

4. Чланице форума су Алжир, Боливија, Брунеји, Египат, Индонезија, Иран, Либија, Малезија, Нигерија, Катар, Русија, Тринидад и Тобаго, УЕА и Венцуела, док су посматрачи Екваторијална Гвинеја и Норвешка. „Гасни ОПЕК“, како се ова организација понегде већ назива, окупио је земље које контролишу највећи део светских резерви гаса. Русија, Иран и Катар поседују наине 56 одсто светских резерви гаса, док са Венецуелом, Алжиром и Либијом ова група поседује 2/3 светских резерви гаса.

[
^
-
]

5.
http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_8300_en.htm

[
^
-
]

6. Русија има дугорочни уговор са Туркменистаном око купопродаје гаса до 2028. године и та држава продаје годишње око 50 милијарди кубних метара гаса руском Гаспрому. Туркменистан је склопио уговор са Москвом о изградњи нове мреже гасовода преко Каспијског мора којом би се повећала испорука тог енергента, а да би постигла циљ Русија је пристала да од 2009. године повећа набавну цену коју плаћа за туркменистански гас до међународног тржишног нивоа.

[
^
-
]

7.

<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,579677,00.html>

[
^
_

8. “The Last Days of Pompei Syndrome“,

<http://www.neurope.eu/articles/90982.php>

[
^
_

9.

[http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission_Serbian/
Theme_Bulgaria_EU/Material/26_11_zagubi.htm](http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission_Serbian/Theme_Bulgaria_EU/Material/26_11_zagubi.htm)

[
^
_